

**СПЕЦИЈАЛИЗИРАНИ УСЛУГИ  
ЗА ПОМОШ И ПОДДРШКА НА  
ЖЕНИТЕ ЖРТВИ НА НАСИЛСТВО  
ВРЗ ЖЕНИ И СЕМЕЈНО НАСИЛСТВО**



Ноември 2020

---

**СПЕЦИЈАЛИЗИРАНИ УСЛУГИ  
ЗА ПОМОШ И ПОДДРШКА НА  
ЖЕНИТЕ ЖРТВИ НА НАСИЛСТВО  
ВРЗ ЖЕНИ И СЕМЕЈНО НАСИЛСТВО**

---

Декември, 2020



**Издавач: Здружение Национален ромски центар**

Национален ромски центар  
ул. Доне Божинов бр.11/5, 1300 Куманово  
тел/факс: 031/ 427-558  
e-mail: info@nationalromacentrum.org  
web: www.nationalromacentrum.org  
www.ednomagazine.com

**Авторка: Благородна Шопова**

**Проект „Зајакнување на жената Ромка во Република Северна Македонија“**

Истражувањето за Специјализирани услуги за помош и поддршка на жените жртви на насилство врз жени и семејно насилство е изработено во рамките на проектот „Зајакнување на жената Ромка во РСМ“ кој го имплементира Национален ромски центар со поддршка на We Effect. Проектот се имплементира во 6 општини: Куманово, Кочани, Кичево, Штип, Прилеп и Велес во период од 01.05.2019 – 31.12.2020г. Главна цел на проектот е подобрување на социоекономскиот статус и социјална инклузија на жената Ромка и млади во Северна Македонија.



Овој материјал е целосно финансиран од Шведската агенција за меѓународна соработка и развој - Sida и Шведската организација за развој We Effect. Sida и We Effect не се одговорни за презентираното мислење во публикацијата. Авторите се одговорни за содржината.

# СОДРЖИНА

<b>1. Вовед</b> .....	<b>6</b>
<b>2. Методологија</b> .....	<b>8</b>
<b>3. Најзначајни меѓународни документи кои го регулираат насилството врз жените</b> .....	<b>9</b>
3.1 Конвенција за елиминација на сите форми на дискриминација врз жените .....	9
3.2 Конвенција на Советот на Европа за спречување и борба против насилството врз жените и домашното насилството (Истанбулска конвенција) .....	10
<b>4. Насилство врз жени и семејно насилство во националното законодавство</b> .....	<b>13</b>
4.1 Законот за превенција, спречување и заштита од семејно насилство .....	13
4.2 Кривичен законик .....	15
4.3 Закон за бесплатна правна помош .....	16
4.4 Закон за социјална заштита .....	16
<b>5. Специјализирани услуги за помош и поддршка на жртвите на насилство врз жени и семејно насилство</b> .....	<b>18</b>
5.1 Шелтери .....	18
5.2 Телефонски СОС-линии .....	18
5.3 Поддршка за жртви на сексуално насилство .....	18
5.4 Сервиси за поддршка на жртвите во текот на правниот процес .....	19
5.5 Советувалишта за жени жртви на насилство .....	19
5.6 Сервиси за заштита и поддршка на деца сведоци .....	19
<b>6. Преглед на специјализирани услуги за жртви на насилство врз жени и семејно насилство во Република Северна Македонија</b> .....	<b>19</b>
6.1 Телефонски СОС-линии .....	20
6.2 Центар за кризно сместување .....	21
6.3 Шелтери .....	21
6.4 Советувалишта за жртви на насилство и семејно насилство .....	24
6.5 Сервиси за бесплатна правна помош .....	25
6.6 Центри за упатување на жртви на сексуално насилство .....	28
<b>7. Библиографија</b> .....	<b>29</b>
Веб-страници .....	30
Анекси .....	31

## Список на кратенки

ЦЕДАВ/CEDAW	Конвенција за елиминација на сите форми на дискриминација врз жените
ГП	Генерална препорака
GREVIO	Експертската група на Советот на Европа за борба против насилството врз жените и семејното насилство
Комит ЦЕДАВ	Комитетот за елиминација на дискриминацијата врз жените
КЗ	Кривичен законик
МТСП	Министерство за труд и социјална политика
ОБСЕ	Организација за безбедност и соработка на Европа
РСМ	Република Северна Македонија
СЗО	Светска здравствена организација
ЦСР	Центар за социјална работа

## **Благодарност**

**Авторката на прирачникот изразува голема благодарност до претставничките/ците на сите невладини организации кои ги обезбедија потребните податоци за услугите кои ги обезбедуваат. Авторката на прирачникот исто така упатува посебна благодарност до претставничките на Министерството за труд и социјална политика и Министерството за здравство за подготвеноста за соработка и за споделувањето на релевантни информации за специјализираните услуги за жртви на насилство врз жени и семејно насилство кои се достапни во рамки на министерствата. Искрена благодарност до Националниот ромски центар Куманово за логистичката поддршка која ја обезбедија во текот на целиот процес на собирање на податоците. На крај, благодарност до We effect со чија поддршка се овозможи подготовката на прирачникот.**

# 1. ВОВЕД

Насилството врз жените и девојките е глобален феномен вкоренет во патријархалната култура. Патријархалниот систем на вредности ги обликува социјалните улоги на начин на кој придонесува кон неурамнотежена моќ меѓу мажите и жените, истовремено одржувајќи го насилството врз жените. Насилството врз жените претставува проблем кој не познава географски граници, социјален статус, образовно ниво, возрастна група ниту културна средина.

Насилството врз жените претставува сериозно кршење на бројни човекови права, како правото на живот, правото на живот без насилство, правото на слобода и безбедност итн. Тоа остава сериозни последици врз здравјето и благосостојбата на жените и има негативни последици врз квалитетот на живеење на жените. Насилството врз жените не само што остава длабоки последици врз жените, туку негативните последици се одразуваат многу пошироко, врз семејствата, заедниците, државите, но и глобално.

Генералниот секретар на Обединетите нации, насилството врз жените го опиша како појава што достигнува пандемски размери<sup>1</sup>. Според глобалните проценки на Светската здравствена организација за 2013 година, 35 проценти од жените во светот имаат искусено физичко и/или сексуално интимно партнерско или непартнерско сексуално насилство во текот на нивниот живот<sup>2</sup>.

Според истражувањето спроведено од ОБСЕ за насилството врз жените во Северна Македонија скоро половина (45%) од жените во земјата кои некогаш имале партнер изјавиле дека доживеале психичко, физичко или сексуално насилство од интимен партнер од 15 годишна возраст. Во најголем дел, ова насилство е психолошко, но околу една од десет жени кои некогаш имале партнер велат дека доживеале физичко насилство од сегашен или претходен партнер, додека 3% жени велат дека доживеале сексуално насилство<sup>3</sup>. Според ова истражување, перцепциите на жените за насилството врз жени исто така придонесуваат за ниско ниво на пријавување. Речиси половина од жените сметаат дека домашното насилство е приватна работа<sup>4</sup>. Екстремно ниските стапки на пријавување ги одразуваат овие ставови, само 2 проценти од жените кои биле изложени на насилство од страна на сегашен партнер, го пријавиле случајот до надлежните органи бидејќи го сметаат за најсериозен инцидент на насилство<sup>5</sup>.

Истражувањето спроведено од Национална мрежа против насилство врз жените и семејно насилство – Глас против насилство<sup>6</sup> кај повеќе од 60 проценти од анализирани случаи на убиства на жени во РСМ кривичното дело е извршено од страна на актуелниот или поранешен брачен или вонбрачен партнер со кого живееле во заедница. Иако во голем дел од случаите насилството не било пријавувано во соодветните институции, сепак постоело и се случувало зад затворени врати.

Потребата од достапни и пристапни услуги за поддршка на жените жртви на насилство врз жени и семејно насилство е широко препознаена. Конвенцијата на Советот на Европа за спречување и борба против насилството врз жените и домашното насилство (Истанбулска конвенција) прави разлика меѓу општи и специјализирани услуги.

Општите услуги за поддршка се обезбедуваат од страна на јавните власти (социјалните, здравствените служби, службите за вработување) и тие не се наменети исклучиво за жртвите туку се на располагање за населението во целина. Специјализираните услуги може

1 United Nations (2006) Secretary-General's In-depth Study on Violence Against Women A/61/122/Add.1

2 WHO (2013), Global and Regional Estimates of Violence against Women

3 ОБСЕ (2018), Истражување спроведено од ОБСЕ за насилството врз жените во Северна Македонија, Благосостојбата и безбедноста на жените

4 Ибид.

5 Ибид.

6 Национална мрежа против насилство врз жените и семејно насилство – Глас против насилство (2018), Анализа на случаите на феминициди - убиства на жени во Република Македонија (авторка Димушевска Е.)

да се управувани од органите на државата, но најчесто нив ги обезбедуваат невладините, особено женските невладини организации. Специјализираните сервиси делуваат во заштита на интересите и потребите на жртвите, обезбедуваат помош и поддршка, а нивните услуги се бесплатни. Сепак одредени специјализирани услуги можат да бидат обезбедувани во рамки на општите услуги (на пр. Центар за упатување на жртви на сексуално насилство воспоставен во рамки на здравствени установи, или засолниште за жртви на семејно насилство воспоставено во рамки на Центар за социјална работа)<sup>7</sup>. Преку взаемно делување на општите и специјализираните услуги се овозможува интегриран и координиран пристап во заштитата на жртвите и гонење на сторителите.

Овој прирачник овозможува краток преглед на достапни специјализирани услуги за жртвите на насилство врз жени и семејно насилство во Република Северна Македонија.



<sup>7</sup> Liz Kelly, Roddick Chair on Violence Against Women, London Metropolitan University(2018), Mapping support services for victims of violence against women in line with the Istanbul Convention standards, Strasbourg



## 2. МЕТОДОЛОГИЈА

Основна задача на истражувањето е да се даде преглед на достапните специјализирани услуги за заштита на жените жртви на насилство врз жени и семејно насилство, фокусирајќи се воглавно на сервисите со повеќегодишно искуство во обезбедување ваков вид услуги.

Истражувањето по својот карактер е квалитативно и описно. Како техники за собирање на податоци се применуваа анализа на документи и анкета.

Преку анализа на достапни истражувања и публикации во доменот на спречување на насилството врз жените се добија сознанија за феноменот на насилството врз жените. Анализата на најзначаните меѓународни договори кои го регулираат насилството врз жените овозможи да се направи преглед на меѓународните стандарди во обезбедувањето на заштита на жените жртви на насилство. На крај преку анализа на релевантната домашна законска регулатива се овозможи преглед на мерките кои се преземаат со цел соодветна заштита на жртвите на насилство.

За реализирање на анкетата се подготвија осум прашалници, кои беа доставени до тринаесет здруженија на граѓани, од кои дванаесет се согласија информации за нивните услуги да се објават во прирачникот. Исто така прашалници беа доставени и до МТСП и МЗ. Земајќи ја предвид состојбата со пандемијата предизвикана од последиците од Ковид-19, анкетањето се спроведе преку доставување на електронскиот прашалник на е-мејл.

Се очекува дека прирачникот ќе придонесе кон подобрена информираност за достапноста и пристапноста на сервисите за жртви на насилство врз жени и семејно насилство, како и унапредување на упатувањето и координираното делување на општите и специјализираните сервиси.

# 3. НАЈЗНАЧАЈНИ МЕЃУНАРОДНИ ДОКУМЕТИ КОИ ГО РЕГУЛИРААТ НАСИЛСТВОТО ВРЗ ЖЕНИТЕ

## 3.1 КОНВЕНЦИЈА ЗА ЕЛИМИНАЦИЈА НА СИТЕ ФОРМИ НА ДИСКРИМИНАЦИЈА ВРЗ ЖЕНИТЕ

Конвенцијата за елиминација на сите форми на дискриминација врз жените<sup>8</sup> е усвоена од Генералното собрание на Обединетите Нации во 1979 година, а стапи во сила во 1981 година. ЦЕДАВ е најзначајниот меѓународен договор кој утврдува збир на граѓански, политички, економски, социјални и културни права на жените и воспоставува универзални стандарди за заштита и унапредување на правата на жените.

Конвенцијата ја дефинира **дискриминацијата врз жените** како „секое разликување, исклучување или ограничување во поглед на полот, што има за последица или цел да го загрози или оневозможи признавањето, остварувањето или вршењето на човековите права на жените и основни слободи на политичко, економско, општествено, културно, граѓанско или друго поле, без оглед на нивната брачна состојба, врз основа на рамноправност на мажите и жените“.

Од државите членки на Конвенцијата, се очекува да усвојат законски решенија и други мерки за забрана на дискриминацијата врз жените, да воспостават соодветни органи за заштита од дискриминацијата, да ги изменат или укинат законите и обичаите што претставуваат причина за дискриминација врз жените. Конвенцијата бара отстранување на дискриминацијата врз жените од страна на кое било лице, организација или претпријатие.

Република Северна Македонија ја ратификуваше Конвенцијата за елиминација на сите форми на дискриминација врз жените (ЦЕДАВ), по пат на сукцесија, во 1994 година, а Факултативниот протокол кон Конвенцијата е ратификуван од државата во 2003 година.

ЦЕДАВ експлицитно не го споменува и адресира насилството врз жените. Со Генералната препорака број 12 *Насилство врз жените*, Комитетот ЦЕДАВ за прв пат го адресира насилството врз жените и им препорачува на државите да известуваат за постоечкото законодавството за заштита на жените од секаков вид насилство (вклучително сексуално насилство, злоупотреби во семејството, сексуално вознемирување на работното место итн.), усвоените мерки за искоренување на насилството, достапноста на услугите за поддршка на жени кои се жртви на агресија или злоупотреби, статистичките податоци за инциденцата на сите видови насилство врз жените и жените кои се жртви на насилство.

Комитетот ЦЕДАВ ја усвои Генералната препорака бр. 19 *Насилство врз жените* во 1992 година, со која го дефинира **родово базираното насилство, вклучително и семејното насилство**. Генералната препорака бр. 19 го дефинира родово-базирано насилство како насилство кое е насочено против жената затоа што таа е жена и влијае непропорционално врз жените, го воспоставува принципот на должно внимание и ја утврдува одговорноста на државата за родово базираното насилство извршено од државни службеници, но исто така и од приватни чинители. ГП бр.19 им препорачува на државите да обезбедат законски решенија за заштита од родово базираното насилство и семејното насилство и соодветни услуги за заштита и поддршка на жртвите.

Генералната препорака бр. 19 од 1992 година беше историска бидејќи јасно го вграмуваше насилството врз жените како форма и манифестација на родово базираната дискриминација,

8 Конвенција за елиминација на сите форми на дискриминација врз жените

користена за потчинување и угнетување на жените<sup>9</sup>. ГП бр. 19 недвосмислено го извади насилство надвор од приватната сфера и го смести во областа на човековите права<sup>10</sup>.

Во 2017 година Комитетот ЦЕДАВ ја усвои Генералната препорака бр.35 за родово базирано насилство врз жени, ажурирајќи ја ГП бр.19.

Во оваа препорака, терминот „**родово засновано насилство врз жените**“ се користи како попрецизен термин со кој се изразуваат родовите причини и влијанија на насилството. Терминот дополнително го зајакнува разбирањето на насилството како општествен, а не како индивидуален проблем, кој бара сеопфатни одговори, кои ги надминуваат оние за конкретни настани, индивидуални сторители и жртви/преживевани.

Во ГП бр. 35 Комитетот смета дека родово заснованото насилство врз жените е вкоренето во специфичните родови фактори како што се идеологијата на машката привилегија и привилегијата над жените, социјалните норми поврзани со мажественоста, потребата да се наметне машка контрола или моќ, зајакнувањето на родовите улоги или спречувањето, обесхрабрувањето или казнувањето на сè она што се смета за неприфатливо однесување на жената. Комитетот смета дека родово заснованото насилство врз жените е едно од основните социјални, политички и економски средства со кои се одржува подредената позиција на жените во однос на мажите и нивните стереотипни улоги.

ГП бр. 35 ги препознава новите форми на насилство врз жени и девојчиња, што се случуваат на интернет и во дигиталниот простор. Исто така ГП бр. 35 ја идентификува проституцијата како фактор кој придонесува кон поголема ранливост на жените од насилство и дискриминација.

### **3.2 КОНВЕНЦИЈА НА СОВЕТОТ НА ЕВРОПА ЗА СПРЕЧУВАЊЕ И БОРБА ПРОТИВ НАСИЛСТВОТО ВРЗ ЖЕНИТЕ И ДОМАШНОТО НАСИЛСТВОТО (ИСТАНБУЛСКА КОНВЕНЦИЈА)**

Конвенција на Советот на Европа за спречување и борба против насилството врз жените и домашното насилство (Истанбулска конвенција) е меѓународен договор кој воспоставува правно обврзувачки стандарди за превенција и спречување на **насилството врз жените и домашното насилство**. Конвенцијата препознава дека насилството врз жените е одраз на нееднаквите односи на моќ меѓу жените и мажите, што довеле до доминација и дискриминација врз жените од страна на мажите. Истовремено Конвенцијата препознава дека жените и девојчињата се изложени на повисок ризик од родово засновано насилство отколку мажите. Конвенцијата утврдува мерки кои се однесуваат на спречување на сите форми на насилството врз жените, заштита на жртвите од насилство, гонење и казнување на сторителите и интегрирани мерки и собирање податоци.

Истанбулската конвенција ги дефинира следните клучни поими: насилство врз жени, домашно насилство, род, родово засновано насилство, жртва и жени. Конвенцијата го дефинира „**насилството врз жените**“ како кршење на човековите права и форма на дискриминација врз жените и ги означува сите акти на родово засновано насилство коишто доведуваат или веројатно ќе доведат до физичка, сексуална, психичка или економска повреда или страдање на жените, вклучувајќи и закани за такви акти, изнуда или произволно лишување од слобода, без оглед дали се случуваат во јавниот или приватниот живот.

Согласно Конвенцијата, „**домашното насилство**“ ги означува сите акти на физичко, сексуално, психичко односно економско насилство што се случуваат во рамките на семејството или домаќинството односно помеѓу поранешни или сегашни сопружници или партнери, без оглед дали сторителот го дели или го делел истото живеалиште со жртвата или не.

Исто така Конвенцијата го дефинира и „**родово базираното насилство врз жените**“ како насилство насочено против жената затоа што е жена или коешто несразмерно ја погаѓа.

<sup>9</sup> <https://www.ohchr.org/en/hrbodies/cedaw/pages/gr35.aspx>

<sup>10</sup> Ибид.



Конвенцијата го воспоставува принципот на должно внимание, односно утврдува одговорност на државата за спречување на насилство врз жени и казнување на сторителите.

Во областа на превенцијата, Конвенцијата предвидува подигање на јавната свест за различни форми на насилство врз жените, воведување на содржини во образовниот процес за прашања како еднаквост меѓу жените и мажите, нестереотипни родови улоги, ненасилно решавање конфликти во меѓучовечките односи, како и обука на професионалци кои работат со жртви или со сторители на сите акти на насилство опфатени со Конвенцијата.

**Конвенцијата бара инкриминирање на следните форми на насилство врз жените:**

- Психичко насилство кое претставува намерно однесување кое сериозно го нарушува психичкиот интегритет на некое лице со употреба на присилба или закана.
- Физичко насилство кое претставува намерно извршување на дела на физичко насилство врз друго лице.
- Демнење кое претставува намерно однесување на повторено заканување насочено кон друго лице што предизвикува лицето да се плаши за својата безбедност.
- Сексуално насилство и силување вклучува вагинална, анална или орална пенетрација од сексуална природа со кој било телесен дел или предмет во телото на друго лице без негова согласност; други акти од сексуална природа со лице без нејзина/негова согласност; наведување друго лице да се вклучи во акти од сексуална природа со трето лице без негова согласност.
- Присилен брак подразбира намерно присилување на возрасен или дете да стапат во брак.
- Женско генитално осакатување кое е дефинирано како отсекување, инфибулација или секое друго осакатување во целост или делумно на големите усни (*labia majora*), малите усни (*labia minora*) или клиторисот на жената; присилување или наведување на жена да се подведе на некои од наведените дејствија; поттикнување, присилување или наведување на девојче да се подведе на некои од наведените дејствија.
- Присилен абортус и присилна стерилизација под кои се подразбира: вршење абортус врз жена без нејзина претходна информирана согласност; вршење операција врз жена без нејзина претходна информирана согласност односно разбирање на постапката чија цел или последица е да се прекине нејзината способност за природна репродукција.

- Сексуално вознемирување претставува секоја форма на несакано вербално, невербално или физичко однесување од сексуална природа со цел или последица повреда на достоинството на лицето, особено кога се создава заплашувачка, непријателска, деградирачка, понижувачка или навредлива средина треба да биде предмет на кривична или друга законска санкција.

Согласно Конвенцијата државите треба да ги преземат потребните законодавни и други мерки за да обезбедат дека жртвите на насилството добиваат соодветни информации за достапни услуги за поддршка и правни мерки на јазик што го разбираат, имаат пристап до правно и психосоцијално советување, финансиска помош, домување, образование, обука и помош при вработување. Жртвите треба да имаат пристап до здравствени и социјални услуги и овие служби треба да се соодветно опремени, а професионалците обучени за помош на жртвите. Исто така жртвите имаат право и на правен совет и бесплатна правна помош, под условите утврдени со внатрешното право.

Конвенцијата прави разлика меѓу општи и специјализирани услуги. Општите услуги за поддршка се однесуваат на помошта која се нуди од страна на јавните власти како што се социјалните, здравствените служби, службите за вработување кои нудат долгорочна помош и не се осмислени исклучиво за корист на жртвите туку се на располагање за населението во целина. Специјализираните услуги за поддршка се стручни за давање на поддршка и помош која е скроена често за најитните потреби на жртвите на специфичните форми на насилство против жените или домашното насилство и кои не се отворени за јавноста. Иако овие служби може да се финансирани или управувани од органите на државата, голем број на специјализирани услуги често нудат и НВО. Но исто така постојат и трет вид сервиси, а тоа се специјализирани сервиси во рамки на општи сервиси<sup>11</sup>.

Значајно е да се спомене дека Конвенцијата предвидува механизам на следење на имплементацијата на Конвенцијата од страна на државите потписнички. За таа цел, формирано е независно експертско тело за мониторинг и евалуација наречено GREVIO (Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence). GREVIO подготвува извештаи со кои се оценуваат занокодавните и другите мерки превземени од страна на државите со цел ефективна имплементација на Конвенцијата.

Република Северна Македонија ја ратификуваше Конвенцијата на Советот на Европа за спречување и борба против насилство врз жените и домашно насилство на 22 декември 2017, а Конвенцијата стапи на сила на 01 јули 2018 година. Во 2018 година Владата разви и усвои Акциски план за спроведување на Конвенцијата за спречување и борба против насилството врз жените и домашното насилство на РМ 2018-2023.

<sup>11</sup> Liz Kelly, Roddick Chair on Violence Against Women, London Metropolitan University(2018), Mapping support services for victims of violence against women in line with the Istanbul Convention standards, Strasbourg

# 4. НАСИЛСТВОТО ВРЗ ЖЕНИ И СЕМЕЈНОТО НАСИЛСТВО ВО НАЦИОНАЛНОТО ЗАКОНОДАВСТВО

Семејното насилство за прв пат е регулирано во домашното законодавство во 2004 година<sup>12</sup>, со инкриминирање на семејното насилство во Кривичниот законик и со воведување измени во Законот за семејство со кои се дефинираше семејното насилство и се воведоа мерки на заштита и привремени мерки за заштита за жртвите на семејно насилство. На тој начин се воспостави системот на заштита на жртвите од семејно насилство. Системот за заштита го сочинуваат системот кој ги обезбедува мерките на заштита и правниот систем на заштита, а правниот систем на заштита на жртвите на семејно насилство го сочинуваат казнено-правниот и граѓанско-правниот систем на заштита<sup>13</sup>.

Законот за превенција, спречување и заштита од семејно насилство беше усвоен во 2014 година, а почна да се применува на 01.01.2015 година. Законот ги дефинира надлежностите на сите сектори: социјална заштита, правда и полиција, здравство, образование, вклучително и единиците на локалната самоуправа и здруженијата на граѓани во насока на спречување на семејното насилство и заштита на жртвите.

## 4.1 ЗАКОНОТ ЗА ПРЕВЕНЦИЈА, СПРЕЧУВАЊЕ И ЗАШТИТА ОД СЕМЕЈНО НАСИЛСТВО

Со Законот за превенција, спречување и заштита од семејно насилство<sup>14</sup> се уредуваат надлежностите на релевантните институции и здруженија на граѓани, како и нивното координирано делување со цел спречување на семејното насилство и обезбедување на заштита на жртвите.

Законот за превенција, спречување и заштита од семејно насилство го дефинира семејното насилство како малтретирање, навредување, загрозување на сигурноста, телесно повредување, полово или друго психолошко, физичко или економско насилство со кое се предизвикува чувство на несигурност, загрозување или страв, вклучувајќи и закани за такви дејствија, спрема брачен другар, родителите или децата или други лица кои живеат во брачна или вонбрачна заедница или заедничко домаќинство, како и спрема сегашен или поранешен брачен другар, вонбрачен партнер или лица кои имаат заедничко дете или се наоѓаат во блиски лични односи, без оглед дали сторителот го дели или го делел истото живеалиште со жртвата или не. Значајно е да се спомене дека овој закон ги препознава поимите род и родово засновано насилство, но покрај дефинирањето, не се користи со нив<sup>15</sup>.

Согласно Законот, секоја жртва на семејно насилство има право да добие помош заштита од страна на релевантните институции, таа има право да биде информирана од службените лица за своите права, достапните мерки за заштита, како и услугите кои ѝ стојат на располагање. Жртвата исто така има право да избере лице кое ќе ја придружува во текот на постапките.

Центарот за социјална работа ги презема следниве мерки за заштита на жртвите: (1) сместување во центар за лица - жртви на семејно насилство; (2) соодветна здравствена заштита; (3) соодветна психо - социјална интервенција и третман; (4) психо - социјален третман

12 Во националното законодавство се користи терминот „семејно насилство“ наместо „домашно насилство“ што е терминологија што се користи во Истанбулската Конвенција

13 Здружение на граѓани Акција Здруженска Скопје, Здружение за еманципација, солидарност и еднаквост на жените на РМ – ЕСЕ (2008), Водич за постапување на професионалните структури при заштита од семејно насилство (авторки Савовска М., Гелевска М., Велковска С.)

14 Законот за превенција, спречување и заштита од семејно насилство („Службен весник на Република Македонија“ број 138/14, 33/15, 150/15)

15 Центар за истражување и креирање политики и Македонско женско лоби (2019), Анализа на потребите од усогласување на Кривичниот законик со Истанбулската конвенција во Република Северна Македонија (автори: д-р Ристеска М., м-р Цеков А.)



во советувалиште;(5) помош на семејството за редовно школување на дете;(6) правна помош и застапување, и економско јакнење на жртвата преку нејзино активно вклучување на пазарот на трудот.

Согласно Законот, полициски службеник, секогаш кога има пријава за семејно насилство, должен е да излезе на местото на настанот и веднаш да изготви полициски извештај. Полицискиот службеник секогаш прави проценка на ризикот по животот и телесниот интегритет на жртвата и на ризикот од повторување на насилството.

Здравствената установа е должна веднаш да изврши преглед и друг медицински третман на жртвата и за истото издаде соодветна медицинска документација за констатираната повреда. Жртвите се ослободени од плаќање на трошоци за извршената медицинска услуга и документација.

Законот за превенција, спречување и заштита од семејно насилство ги уредува привремените мерки за заштита кои надлежниот суд може да ги изрече на сторителот на семејно насилство, без оглед дали против него се води кривична постапка.

Жртвата на семејно насилство може да поднесе предлог за изрекување на привремена мерка до надлежниот суд непосредно или преку центарот за социјална работа, додека центарот за социјална работа може директно да поднесе предлог со согласност на жртвата.

Надлежниот суд на сторителот на семејното насилство може да му ги изрече следниве привремени мерки на заштита:(1) да забрани да се заканува дека ќе стори семејно насилство; (2) да забрани да малтретира, вознемирува, телефонира, контактира или на друг начин комуницира со член на семејството, директно или индиректно; (3) да забрани да се приближува до живеалиштето, училиштето, работното место или определено место кое редовно го посетува друг член на семејството; (4) да одреди отстранување од домот без оглед на сопственоста, до донесување на конечна одлука од надлежниот суд; (5) да забрани да поседува огнено или друго оружје или истото да му биде одземено; (6) да го задолжи да ги врати предметите кои се потребни за задоволување на секојдневните потреби на семејството; (7) да изрече задолжително издржување на семејството; (8) да нареди тужениот да посетува соодветно советувалиште; (9) да нареди задолжително лекување, доколку е корисник на алкохол и други психотропни супстанции или има некое заболување; (10) да го задолжи да ги надомести медицинските и другите трошоци настанати од семејното насилство; (11) да

изрече која било друга мерка која судот ќе ја смета за неопходна за да се обезбеди сигурност и добротостојба на другите членови на семејството.

Значајно е да се спомене дека во моментот се подготвува нов Закон за спречување и заштита од насилство врз жените и семејното насилство кој се очекува дека ќе биде во согласност со стандардите на Истанбулската конвенција и ќе ја унапреди заштитата на жртвите на насилство.

## 4.2 КРИВИЧЕН ЗАКОНИК

Кривичниот законик обезбедува кривично-правната заштита од различни облици на насилство и семејно насилство.

Кривичниот законик го дефинира семејното насилство како малтретирање, грубо навредување, загрозување на сигурноста, телесно повредување, полово или друго психичко или физичко насилство со кое се предизвикува чувство на несигурност, загрозување или страв, спрема брачен другар, родителите или децата или други лица кои живеат во брачна или вонбрачна заедница или заедничко домаќинство, како и спрема поранешен брачен другар или лица кои имаат заедничко дете или се наоѓаат во блиски лични односи. Значајно е да се спомене дека оваа дефиниција во КЗ не го определува семејното насилство како специфичен вид родово засновано насилство и оттука како специфична форма на дискриминација на жената<sup>16</sup>.

Кривичниот законик не го инкриминира семејното насилство како засебно кривично дело туку ги инкриминира посебните облици на семејното насилство во рамки на постоечните кривични дела. Така, доколку одредено кривично дело е извршено при вршење на семејно насилство КЗ пропишува повисоки казни, а гонењето се презема по службена должност, освен кај кривичното дело – телесна повреда, каде за гонење е потребен е предлог од жртвата.

Во Кривичниот законик психичките облици на насилството се инкриминирани во Глава XV - Кривични дела против слободите и правата на човекот и граѓанинот, кривичните дела против животот и телото се санкционирани во Главата XIV, додека формите на сексуалното насилство се инкриминирани во кривичните дела во Глава XIX - Кривични дела против половата слобода и половиот морал. Демнењето не е инкриминирано во Кривичниот законик, но дејството на извршување може делумно да се подведе под кривичното дело загрозување на сигурноста<sup>17</sup>. Кривичното дело - присилен брак не постои автономно во Кривичниот законик и присилен брак е предвиден како едно од дејствијата на извршување на кривичното дело трговија со луѓе во и кривичното дело трговија со деца<sup>18</sup>. Кривичното дело – женско генитално осакатување не е предвидено како посебно кривично дело, а гонењето може да се подведе под одредбите за физичко насилство – телесна повреда и тешка телесна повреда<sup>19</sup>. Кривичното дело – присилен абортус и присилна стерилизација не постои како автономно кривично дело, но дејството на извршување е делумно предвидено во кривичното дело против правно прекинување на бременоста<sup>20</sup>. Насилна стерилизација или друг вид сексуално насилство, се предвидени како дејства на извршување кај кривичното дело воено злосторство против цивилно население, но кај ова дело мора да постои вооружен судир<sup>21</sup>. Сексуалното вознемирување е регулирано во Законот за спречување и заштита од дискриминација, Законот за работни односи и Законот за заштита од вознемирување на работно место.

Значајно е да се спомене дека во моментот се подготвува нов Кривичен законик, кој меѓудругото се очекува да биде усогласен со стандардите на Конвенцијата на Советот на Европа за спречување и борба против насилството врз жените и домашното насилството од аспект на инкриминирање на сите форми на насилство врз жени утврдени со Конвенцијата.

16 Сојуз-Национален совет за родова рамноправност (2014), Базична студија: Анализа на усогласеноста на законодавството на Република Македонија со Конвенцијата на Советот на Европа за спречување и борба против насилството врз жените и домашното насилство-Истанбулска конвенција, (автори: Мирчева С., Гогов Б.), Скопје

17 Ибид.

18 Ибид.

19 Ибид.

20 Ибид.

21 Ибид.



## 4.3 ЗАКОН ЗА БЕСПЛАТНА ПРАВНА ПОМОШ

Целта на Законот за бесплатна правна помош<sup>22</sup> е да се овозможи пристап до правдата и правичната судска заштита на ранливите категории граѓани, кои поради ограничени финансиски можности не се во можност самите да пристапат до правни услуги за да ги решат проблемите со кои се соочуваат.

Бесплатната правна помош можат да добијат и жртвите на родово базирано насилство.

Согласно Законот за бесплатна правна помош, бесплатната правна помош може да биде обезбедена како примарна правна помош и како секундарна правна помош.

Примарна правна помош опфаќа: општа правна информација, општ правен совет, помош при комплетирање на барањето за секундарна правна помош, помош при пополнување на формулари, обрасци, составување на претставки до Комисијата за заштита од дискриминација и до Народниот правобранител и барања за заштита на слободи и права до Уставниот суд на РСМ. Примарна правна помош се дава од страна на овластено службено лице на Министерството за правда, овластено здружение и правна клиника.

Министерството за правда одобрува секундарна правна помошна лице кое има потреба од стручна правна помош од адвокат за конкретна правна работа и кое не е во можност да ги плати трошоците на постапката заради неговата финансиска состојба. Доколку се одобри барањето за секундарна правна помош тогаш се овластува назначениот адвокат за давање на секундарна правна помош, а корисникот се ослободува од судски такси и трошоци поврзани со постапката пред суд согласно закон. Исто така корисникот се ослободува од трошоците за вештачењето и од административни такси. Секундарна правна помош даваат адвокати во постапка пред суд, државен орган, Фондот на пензиското и инвалидското осигурување на Република Северна Македонија, Фондот за здравствено осигурување на Република Северна Македонија и лица кои вршат јавни овластувања во согласност со одредбите на законот. Секундарна правна помош се одобрува за застапување во сите степени во граѓански судски постапки, управни постапки и управни спорови.

Законот регулира итно обезбедување на секундарна правна помош, без утврдување на финансиската состојба на жртвите на семејно насилство кои имаат потреба од покренување и застапување во постапка за

изрекување на привремени мерки за заштита од семејно насилство пред надлежен суд.

Средствата за одобрување на бесплатната правна помош и трошоците за дадената правна помош во постапките предвидени со овој закон се обезбедуваат од буџетот на Министерството, како и од донации и други приходи во согласност со Законот.

## 4.4 ЗАКОН ЗА СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА

Согласно Законот за социјална заштита<sup>23</sup> социјалната заштита се обезбедува преку: (1) остварување на права на парична помош од социјална заштита и (2) обезбедување на социјални услуги. Но исто така социјалната заштита се обезбедува и преку преземање на други мерки активности во вработувањето, стипендирањето, домувањето, заштита на семејството, заштита на децата, здравствената заштита, воспитанието и образованието итн.

22 Закон за бесплатна правна помош („Службен весник на Република Северна Македонија“ број 101/19)

23 Закон за социјална заштита („Службен весник на Република Северна Македонија“ број 104/19)

Државата го воспоставува системот на социјалната заштита и го овозможува неговото функционирање, а носители на социјалната заштита се државата, општината, градот Скопје и општините во градот Скопје.

Од аспект на остварување на права на парична помош од социјална заштита Законот предвидува мерки специфично наменети за жртвите на семејно насилство. Имено Законот предвидува дека при определување на висината на гарантирана минимална помош за член на домаќинствата не се смета лице кое е сторител на семејно насилство и приходот и имотот на лице сторител на семејно насилство нема да се зема предвид при поднесувањето на барањето за остварување на правото на гарантирана минимална помош. Се претпоставува дека целта на овој член е да се олесни остварувањето на право на гарантирана минимална помош на жртвата на семејно насилство и вклучувањето на системот на социјална заштита.

Законот исто така предвидува еднократната парична помош за жртвите на семејно насилство, до 15.000 денари за потребите на лице - жртва на семејно насилство за обезбедување на итна заштита и згрижување и до 12.000 денари за задоволување на потребите на лице - жртва на семејно насилство за остварување на право на здравствена заштита и медицински третман.

Исто така Законот предвидува право на здравствена заштита на лицето-жртва на семејно насилство за кое се презема мерка на заштита, како и за лицето-жртва на трговија со луѓе.

Од аспект на обезбедување на социјални услуги Законот предвидува: (1) услуги на советување за жртви на семејно насилство; (2) услугите за привремен престој за жртвите на семејно насилство и родово базирано насилство, и жртви на трговија со луѓе; (3) интервентно, краткорочно згрижување во семејство на лица за кои е неопходна итна заштита, до изнаоѓање на соодветни облици на заштита, а најдолго до 30 дена. Корисници на ова право може да бидат жртви на насилство и жртви на трговија со луѓе.

Значајно е да се спомене дека Законот ја регулира и улогата на локалната самоуправа во доменот на социјалната заштита и во таа насока и нејзината улога во доменот на превенцијата на насилство врз жените и заштита на жртвите.

Законот предвидува дека за остварување на дејноста на социјалната заштита општините, меѓудругото, изготвуваат социјалниот план на општината, донесуваат годишни програми во областа на социјалната заштита, формираат Совет за социјална заштита, основаат јавни установи за социјална заштита, финансираат здруженија за вршење работи од социјална заштита и други правни и физички лица итн.

Социјалниот план на општината треба да овозможи идентификување на социјалните проблеми ранливи групи во општината, истовремено обезбедувајќи анализа на капацитетите и расположливите социјални услуги на локално ниво за соодветен одговор кон социјалните потреби во заедницата. Во оваа насока локалната самоуправа е должна да ја следи и состојбата со насилството врз жените на нејзина територија.

Од аспект на социјалната превенција, Законот ја утврдува пред се улогата на локалната самоуправа во спроведувањето на мерките за социјална превенција во соработка со останатите релевантни чинители на локално ниво: установите за социјална заштита, предучилишни, образовни, здравствени установи, полициски станици и други државни органи, правни и физички лица и здруженија. Во оваа насока општината може да има значајна улога во превенција на насилството врз жените во јавниот и приватниот простор.

Понатаму, Законот предвидува унапредување на вклученоста на локалната самоуправа во обезбедувањето и испораката на услугите во заедницата, вклучително и воспоставување на сервиси за обезбедување на услуги за жртви на семејно насилство и родово базирано насилство (советувалишта, засолништа итн).

Во оваа насока се предвидува обезбедување на финансиски средства од Буџетот на Република Северна Македонија, кои ќе се доделуваат на општините, здруженијата и приватни даватели на социјални услуги, врз основа на јавен повик објавен од страна на Министерството за труд и социјална политика.

# 5. СПЕЦИЈАЛИЗИРАНИ УСЛУГИ ЗА ПОМОШ И ПОДДРШКА НА ЖРТВИТЕ НА НАСИЛСТВО ВРЗ ЖЕНИ И СЕМЕЈНО НАСИЛСТВО

Конвенцијата на Советот на Европа за спречување и борба против насилството врз жените и домашното насилството (Истанбулска конвенција) бара достапни и пристапни сервиси за жртви на насилство врз жени и домашно насилство.

Формите за специјализирана поддршка експлицитно цитирани во Истанбулската конвенција, се: засолништа, телефонски линии за помош, услуги за жртви на сексуално насилство, правна поддршка, советодавни центри и поддршка за деца сведоци<sup>24</sup>. Посебно се потенцира пристапноста на сервисите за жени и деца со специфични попречености, вклучително адаптирана инфраструктура и пристап до информации за жртви со специфични попречености како визуелен и слушен хендикеп<sup>25</sup>.

## 5.1 ШЕЛТЕРИ

Целта на шелтерите е да обезбедат итен и по можност 24-часовен пристап кон безбедно сместување за жртвите, особено жени и деца, кога тие веќе не се безбедни во домот. Жртвите се соочуваат со повеќекратни, меѓусебно испреплетени проблеми поврзани со нивното здравје, безбедност, финансиска состојба и добротојбата на нивните деца. Засолништата обезбедуваат поддршка за жените и нивните деца, овозможуваат да се справат со нивните трауматични искуства, да заминат од насилните врски, да го вратат своето самопочитување и да ја постават основата за независен живот по свој избор. Се препорачува безбедно сместување во специјализирани шелтери за жени, достапни во секој регион, со едно семејно место на 10 000 глави на жител. (Појаснителен извештај на Конвенцијата на Советот на Европа за спречување и борба против насилство врз жените и домашното насилство).

## 5.2 ТЕЛЕФОНСКИ СОС-ЛИНИИ

СОС-линиите се еден од најважните начини да им се овозможи на жртвите да најдат помош и поддршка, а нивниот број треба да е рекламиран и јавен. СОС-линијата дава поддршка и кризно советување и упатува на услугите лице-в-лице, како што се шелтерите, центрите за советување или полицијата. Треба да се воспостават национални телефонски СОС-линии што се достапни во секое време и кои се бесплатни. (Појаснителен извештај на Конвенцијата на Советот на Европа за спречување и борба против насилство врз жените и домашното насилство).

## 5.3 ПОДДРШКА ЗА ЖРТВИ НА СЕКСУАЛНО НАСИЛСТВО

Со цел поддршка на жртвите на сексуално насилство, се препорачува да се воспостават кризни центри за жртви на силување и центри за упатување за жртви за сексуално насилство.

**Кризните центри за жртви на силување**, вообичаено нудат долгорочна поддршка што е сосредоточена на советување и терапија, со тоа што нуди советување лице-в-лице, групи за

24 Liz Kelly, Roddick Chair on Violence Against Women, London Metropolitan University(2018), Mapping support services for victims of violence against women in line with the Istanbul Convention standards, Strasbourg

25 Национална мрежа против насилство врз жените и семејно насилство - Глас против насилство (2016) Мапирање на достапните услуги за жени жртви на насилство во Република Македонија

поддршка и контакт со други служби. Тие, исто така, ги поддржуваат жртвите во тек на судски постапки, со тоа што нудат и застапување „од жена за жена“ и друга практична помош. (Појаснителен извештај на Конвенцијата на Советот на Европа за спречување и борба против насилство врз жените и домашното насилство).

**Центрите за упатување на жртви на сексуално насилство**, од друга страна, може да се специјализирани за итна здравствена заштита, високо-квалитетна форензичка пракса и кризна интервенција. Тие можат, на пример, да се основани во болничко опкружување за да одговорат на неодамнешен сексуален напад со вршење лекарски прегледи и упатување на жртвата во специјализирани организации базирани во заедницата, за натамошни услуги. Тие, исто така, може да се концентрираат на непосредното и адекватно упатување на жртвата кон соодветни, специјализирани организации, за тие да ја понудат неопходната грижа и заштита (Појаснителен извештај на Конвенцијата на Советот на Европа за спречување и борба против насилство врз жените и домашното насилство).

Согласно Појаснителниот извештај на Конвенцијата, се препорачува дека еден ваков центар треба да биде достапен на секои 200.000 жители, достапни и во урбаните и во руралните области.

## **5.4 СЕРВИСИ ЗА ПОДДРШКА НА ЖРТВИТЕ ВО ТЕКОТ НА ПРАВНИОТ ПРОЦЕС**

Со цел да се зајакнат жртвите и да се охрабрат да одат до крај со кривичните постапки, потребно е во тек на истрагите и судските постапки да им помагаат организации на жртви, специфично обучени советници за домашно насилство или други типови на служби за поддршка/застапување. Видот на услуги за кои зборува овој став не е од правна, туку од практична/психолошка природа. Тој вклучува психолошка/емотивна подготовка на жртвите да го издржат сведочењето пред обвинетиот, придружувајќи ги жртвите во суд и/или помагајќи им на други практични и емотивни начини. (Појаснителен извештај на Конвенцијата на Советот на Европа за спречување и борба против насилство врз жените и домашното насилство).

## **5.5 СОВЕТУВАЛИШТА ЗА ЖЕНИ ЖРТВИ НА НАСИЛСТВО<sup>26</sup>**

Советувалиштата обезбедуваат дневна поддршка, вклучително и совети, советувања и практични поддршка, на жените жртви на насилство и на нивните деца. Тука се вклучени иинтервентните центри кои обезбедуваат практични емотивна помош на жените во заедницата.

## **5.6 СЕРВИСИ ЗА ЗАШТИТА И ПОДДРШКА НА ДЕЦА СВЕДОЦИ**

Со цел заштита на правата и потребите на децата-сведоци на сите форми насилство опфатени со Конвенцијата потребно е да постојат достапни сервиси за децата сведоци.

Сервисите за децата-сведоци обезбедуваат соодветно за возраста психо-социјално советување за децата-сведоци на сите форми на насилство опфатени со Конвенцијата и обрнуваат должно внимание врз најдобрите интереси на детето.

<sup>26</sup> Liz Kelly, Roddick Chair on Violence Against Women, London Metropolitan University (2018), Mapping support services for victims of violence against women in line with the Istanbul Convention standards, Strasbourg

# 6. ПРЕГЛЕД НА СПЕЦИЈАЛИЗИРАНИ УСЛУГИ ЗА ЖРТВИ НА НАСИЛСТВО ВРЗ ЖЕНИ И СЕМЕЈНО НАСИЛСТВО ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Во рамки на прегледот за специјализирани услуги за жртви на насилство врз жени вклучени се и информации за достапни сервиси за жртви на трговија со луѓе. Иако Истанбулската конвенција не ја регулира трговијата со луѓе сепак информациите за достапните сервиси можат да бидат од значење за давателите на услуги.

## 6.1 ТЕЛЕФОНСКИ СОС-ЛИНИИ

**Кризен центар „Надеж“ е здружение на граѓани кое обезбедува СОС линија за жртви на семејно насилство.**

**СОС линијата (02) 15-315** обезбедува правни информации, советување и упатување до релевантни институции или организации за жртвите на семејно насилство. Исто така СОС линијата, по добиена согласност од жртвата, може да обезбеди и помош при воспоставување контакти со други институции, како и пријавување на случајот во полиција, Центар за социјална работа, здравствена институција или јавен обвинител. Услугата се обезбедува на сите жртви на семејно насилство без оглед на возраста и полот/родовиот идентитет. СОС линијата е достапна постојано, на целата територија на државата и обезбедува услуги на македонски јазик. Жртвите кои ќе се јават на СОС линијата можат да останат анонимни, а личните податоци, во сите случаи се заштитени и дискрецијата за сите корисници на оваа услуга е загарантирана.

**Национален совет за родова рамноправност е здружение на граѓани, мрежа на локални женски невладини организации со седиште во Скопје. Организацијата обезбедува бесплатна СОС линија за жртви на насилство врз жени, со фокус на жртви на семејно насилство.**

**Мобилната СОС линијата 070 141 700 и 075 077 141 700** е бесплатна за повици од сите мобилни оператори. На жртвите кои ќе се јават на СОС линијата им се обезбедуваат правни информации, советување и упатување до релевантни институции или организации. Со добиена согласност и потребни информации од жртвата, СОС линијата може да обезбеди помош и поддршка при воспоставување контакти со други институции, како и пријавување на случајот во полиција, Центар за социјална работа, здравствена институција или јавен обвинител. Жртвите кои ќе се јават на СОС линијата остануваат анонимни и им се гарантира доверливост. Услугата се обезбедува без оглед на возраста и полот/родовиот идентитет. СОС линијата е достапна постојано, на целата територија на државата и обезбедува услуги на македонски, албански јазик, бошњачки и српски јазик.

**Организација на жени Скопје е здружение на граѓани кое обезбедува СОС линија за жртви на семејно насилство.**

**СОС линијата (02) 15700** е бесплатна за повици од фиксен оператор. На лицата кои ќе се јават на СОС линијата им се обезбедуваат правни информации, советување и упатување до релевантни институции или организации. Доколку жртвата даде согласност и потребни информации, СОС линијата може да обезбеди помош при вос-

поставување контакти со други институции, пријавување на случајот во полиција, Центар за социјална работа, здравствена институција или јавен обвинител. Повиците на СОС линијата се анонимни, а се гарантира доверливост. Услугата се обезбедува без оглед на возраста на жртвата и полот/родовиот идентитет. СОС линијата е достапна постојано, на целата територија на државата и обезбедува услуги на македонски, албански јазик, српски, бошњачки јазик и англиски јазик.

### **Здружението Отворена порта обезбедува СОС линија за жртви на трговија со луѓе.**

**Бесплатната СОС линија 080011111 за жртви на трговија со луѓе** работи постојано и обезбедува услуги на македонски јазик. СОС линијата е достапна на целата територија на државата и ги обезбедува следните услуги: правно информирање, советување преку телефон, помош при воспоставување контакти со други институции, информација и асистенција при неволја, обезбедување на директен контакт за поддршка и помош на потенцијалните или тргуваните лица и нивните семејства. Жртвите кои ќе се јават на СОС линијата остануваат анонимни и им се гарантира доверливост. Услугата се обезбедува без оглед на возраста и полот/родовиот идентитет.

СОС линијата обезбедува превентивни информации: (1) информации за проблемот со трговија со луѓе; (2) информации за безбедно заминување или работа во странство; (3) информации потребни за проверка на содржината на договорот за работа; (4) информации за регистрирани лиценцирани агенции за вработување достапни на веб страната на МТСП; (5) информации за други СОС линии, здруженија и институции за помош од трговија со луѓе во странство; (6) контакти од организации и институции во земјата на дестинација; (7) контакти од Дипломатски претставништва на РСМ во Европа достапни на веб страната на Министерство за надворешни работи на РСМ; (8) листа на визен режим за граѓаните на РСМ; (9) информации за законите за трговија со луѓе во странство; (10) информации за работничките права во РСМ; (11) работна дозвола за странец достапна на веб страната на МТСП; (12) информации за визи за влез во РСМ достапни на веб страната на Министерство за надворешни работи на РСМ.

## **6.2 ЦЕНТАР ЗА КРИЗНО СМЕСТУВАЊЕ**

### **Кризен центар „Надеж“ е здружение на граѓани кое обезбедува кризно сместување на жени жртви на семејно насилство и нивните деца од 24 до 48 часа.**

**Центарот за кризно сместување** обезбедува услуги за жени жртви на семејно насилство и нивните деца од 24 до 48 часа. Услугата е бесплатна и достапна за жени жртви на семејно насилство и нивните деца од целата територија на државата, додека момчињата над 14 години не се сместуваат, поради неможноста да бидат одвоени. Во рамки на услугата се обезбедува и храна, облека, хигиенски производи и лекови. Центарот за кризно сместување обезбедува и упатување во институции, помош при воспоставување контакти со други институции, придружување во институции и претходна правна помош. Исто така Центарот обезбедува и психо – социјално советување и психо-социјална интервенција за жените жртви на семејно насилство, достапни на македонски јазик.

Центарот не е достапен за жени со телесни, интелектуални и сензорни попречености, жени кои имаат проблеми со менталното здравје, како и жени кои злоупотребуваат наркотици.

Во Центарот за кризно сместување можат да бидат сместени странски државјанки со дозвола за привремен или постојан престој во РСМ, жени без државјанство кои законски престојуваат во РСМ, како и жени без лична документација. Центарот располага со вкупно седум легла. Дискрецијата и безбедноста се загарантирани.

Жртвата може да пристапи кон Центарот за кризно сместување со јавување на СОС линијата 15-315, воспоставување контакт преку мејл: [info@krizencentar.org.mk](mailto:info@krizencentar.org.mk) или воспоставување контакт преку Facebook <https://www.facebook.com/crisiscenterhope>.

## 6.3 ШЕЛТЕРИ

**Во рамки на Министерството за труд и социјална политика се воспоставени шест шелтери за жртви на семејно во Охрид, Кочани, Велес, Свети Николе, Битола, и Скопје. Овие сервиси се раководени од Центрите за социјална работа.**

Шелтерот за жртви на семејно насилство обезбедува услуги за жени жртви на семејно и интимно партнерско насилство и нивните деца. Во рамки на сервисот се обезбедуваат следните услуги: индивидуално советување, психо-социјална интервенција и психо-социјален третман за жените жртви и нивните деца. Исто така сервисот обезбедува: упатување во институции, помош при воспоставување контакти со други институции, придружување во институции, примарна правна помош, секундарна правна помош и застапување пред суд и други органи. Услугите во рамки на шелтерот вклучуваат и помош при вработување и совети поврзани со правото на домување.

Услугата е бесплатна и се обезбедува за сите жртви од целата територија на РСМ, на македонски јазик. Услугата е достапна 24 часа. Жртвата на семејно насилство може да остане во шелтерот најмногу до 12 месеци. Жртвите се сместуваат со решение на месно надлежниот Центар за социјална работа.

Услугата е достапна за странски државјанки со дозвола за привремен или постојан престој во РСМ, жени без државјанство кои законски престојуваат во РСМ и жени без лична документација.

Повеќе информации можете да најдете на следниов линк: <http://www.mtsp.gov.mk/prijavi-semejno-nasilstvo.nspх>

**Организација на жени Скопје е здружение на граѓани кое обезбедува шелтер за жртви на семејно насилство, вклучувајќи и интимно партнерско насилство.**

**Шелтерот за жени жртви на семејно насилство** обезбедува услуги за жени жртви на семејно насилство и нивните малолетни деца. Ограничување постои во однос на сместување на момчиња над 14 години. Шелтерот обезбедува сместување до 12 месеци за жени жртви на семејно насилство, вклучувајќи и храна, облека, хигиенски производи и лекови. Во рамки на шелтерот се обезбедува индивидуално советување, психо-социјална интервенција за жените жртви и нивните деца, како и психо-социјален третман за жените жртви на семејно насилство. Исто така шелтерот обезбедува упатување во институции, помош при воспоставување контакти со други институции, придружување во институции, примарна правна помош, помош при вработување, како и совети поврзани со право на домување.

Шелтерот е пристапен за жени со интелектуална попреченост, но не е пристапен за жени со телесна/физичка и сензорна попреченост, жени кои имаат проблеми во менталното здравје или злоупотребуваат наркотици.

Во шелтерот може да се пристапи директно, со јавување на телефонот (02) 15700, при што стручниот тим во Шелтерот прави проценка за конкретниот случај или индиректно преку пријавување на случајот во надлежниот Центар за социјална работа, полиција или друга невладина организација која упатува жртви на семејно насилство во шелтерот.

Услугата е достапна за жртви на семејно насилство од целата територија на РСМ. Услугата е бесплатна и се обезбедува на македонски, албански јазик, српски и босњачки јазик. Засолништето обезбедува услуги за странски државјани со дозвола за привремен или постојан престој, лица без државјанство кои законски престојуваат во РСМ и лица без лична документација. Шелтерот е комплетно уреден и опремен и располага со пет легла.

**Здружение на граѓани Скај Плус од Струмица обезбедува услуги за жени жртви на насилство врз жени и семејно насилство и нивните малолетни деца. Во рамки на здружението функционира шелтер за жени жртви на насилство.**



**Шелтерот за жени жртви на насилство врз жени и семејно насилство** обезбедува сместување до 12 месеци, вклучувајќи храна, облека и хигиенски производи. Во рамки на шелтерот се обезбедува индивидуално советување, психо-социјална интервенција, психо-социјален третман и терапевтски третман за жените жртви и нивните деца. Исто така се обезбедуваат следните услуги: упатување во институции, помош при воспоставување контакти со други институции, придружување во институции и примарна правна помош. Преку воспоставена соработка со надворешни соработници адвокати, шелтерот обезбедува секундарна правна помош и застапување во суд. Исто така на жртвите им се обезбедува помош при вработување и совети поврзани со право на домување. Шелтерот е пристапен за жени со телесна/физичка попреченост.

Шелтерот е отворен постојано и кон него може да се пристапи директно, со јавување на телефонот 078 453 190 или индиректно преку пријавување на случајот во надлежниот Центар за социјална работа, полиција или друга невладина организација која упатува жртви на семејно насилство во шелтерот.

Услугата е достапна за жртви на семејно насилство од целата територија на РСМ. Услугата е бесплатна и се обезбедува на македонски, српски и бошњачки јазик. Шелтерот обезбедува услуги за странски државјани со дозвола за привремен или постојан престој, лица без државјанство кои законски престојуваат во РСМ и лица без лична документација. Шелтерот е комплетно уреден и опремен и располага со осум легла и три креветчиња за бебиња.

**Здружението за акција против насилство и трговија со луѓе Отворена порта** има седиште во Скопје. Здружението Отворена порта обезбедува услуги за жртви на трговија со луѓе и жртви на сексуално насилство. Во рамки на здружението функционираат (1) засолниште за жртви на трговија со луѓе и (2) засолниште за жртви на сексуално насилство и силување.

Засолништата ги обезбедуваат следните услуги: сместување, храна, облека, хигиенски производи, лекови и финансиска поддршка. Исто така засолништето обезбедува: индивидуално советување, психо-социјална интервенција, психо-социјален третман и терапевтски третман за жртвите на трговија со луѓе и жртвите на сексуално на-



силство и силување. Засолништата обезбедуваат и помош при воспоставување контакти со други институции, придружување во институции, примарна правна помош, секундарна правна помош и застапување пред суд и други органи. Исто така се обезбедува и помош при вработување и совети поврзани со право на домување.

Пристапувањето кон засолништата може да биде: (1) по пријава на самата жртва на следниот телефон 080011111; (2) по предлог на Националниот механизам за упатување на жртви на трговијата со луѓе, кој функционира во рамки на МТСП (кога се работи за жртви на трговија со луѓе); (3) со упатување од Центар за социјална работа, МВР или здруженија на граѓани.

Засолништата се пристапни за жени со интелектуална попреченост, жени со оштетување на вид и слепило, жени со оштетување на слух и глупост, жени со телесна/физичка попреченост, жени со проблеми со менталното здравје. Услугите се обезбедуваат на македонски, албански, српски и бошњачки јазик. Засолништата користат преведувачи доколку жртвата зборува јазик кој не го говори персоналот.

Услугите се достапни за странски државјанки со дозвола за привремен или постојан престој во РСМ, жени без државјанство кои законски престојуваат во РСМ, како и за жени без лична документација. Засолништата располагаат со 7 легла.

## 6.4 СОВЕТУВАЛИШТА ЗА ЖРТВИ НА НАСИЛСТВО И СЕМЕЈНО НАСИЛСТВО

**Во рамки на Министерството за труд и социјална политика се воспоставени советувајќи за жртви на семејно насилство во Тетово, Охрид, Штип, Куманово, Кавадарци, Прилеп, Битола и Скопје. Овие сервиси се раководени од Центрите за социјална работа.**

Советувалиште за жртви на семејно насилство обезбедува индивидуално советување, психо-социјален третман и терапевтски третман за жртвите на семејно насилство и нивните деца. Услугата е бесплатна и се обезбедува најмногу до 12 месеци. Услугата е достапна за сите граѓани во државата, без оглед на возраста и полот/родовиот идентитет на жртвата и се обезбедува на македонски јазик.

Услугата е достапна за лица со телесна/физичка попреченост, како и за жртви кои злоупотребуваат наркотици и жртви кои имаат проблеми со менталното здравје.

Во советувајќиштето се пристапува со упатница од надлежниот центар за социјална работа или сопреку упатувања од други институции или други здруженија на граѓани даватели на услуги за жртви на семејно насилство.

Повеќе информации можете да најдете на следниов линк: <http://www.mtsp.gov.mk/prijavi-semejno-nasilstvo.nspх>

**Здружението за еманципација, солидарност и еднаквост на жените – ЕСЕ, со седиште во Скопје обезбедува психолошко советување за жени жртви на семејно и интимно партнерско насилство, како и нивните деца.**

Во рамки на советувајќиштето се обезбедуваат следните услуги: индивидуално советување, психо-социјална интервенција, психо-социјален третман и терапевтски третман за жени жртви на семејно и интимно партнерско насилство, како и нивните деца. Услугата е бесплатна и се обезбедува за жени жртви на семејно и интимно партнерско насилство и нивните деца од територијата на целата држава, без ограничување во однос на времетраењето. Услугата се обезбедува без оглед на возраста на жртвата. Услугата се обезбедува на македонски јазик.

Исто така услугата е достапна за баратели на азил, странски државјани со дозвола за привремен или постојан престој во РСМ, лица без државјанство кои законски престојуваат во РСМ и лица без лична документација.

Советувалиштето работи секој работен ден од 08.00 до 16.00 часот. Кон советувајќиштето може да се пристапи на следните начини: (1) со лично доаѓање во просториите на здружението, на ул. Максим Горки, бр.20 1/1-4, Скопје; (2) преку воспоставување

контакт на следниот телефон 02 3117 866 и (3) со упатувања од други институции (Центар за социјална работа, полиција, здравствена институција) или други здруженија на граѓани даватели на услуги за жртви на семејно насилство и интимно партнерско насилство.

**Асоцијација за здравствена едукација и истражување ХЕРА е здружение на граѓани со седиште во Скопје, во чии рамки функционира советувалиште за жртви на насилство врз жени и семејно насилство.**

Во рамки на советувалиштето се обезбедуваат следните услуги: индивидуално советување, психо-социјална интервенција, психо-социјален третман и терапевтски третман за жртви на насилство и деца жртви на насилство. Исто така советувалиштето обезбедува и упатување во институции, помош при воспоставување контакти со други институции, придружување во институции, примарна правна помош и совети поврзани со право на домување. Услугата се обезбедува без оглед на возраста и полот/родовиот идентитет на жртвата. Услугата се обезбедува за македонски јазик, а одредени услуги се достапни и на албански јазик.

Услугата е бесплатна и се обезбедува за жртви на насилство врз жени и семејно насилство и деца жртви од територијата на целата држава, без ограничување во однос на времетраењето. Услугата е достапна за лица со интелектуална попреченост, лица со оштетување на вид и слепило, лица со оштетување на слух и глувост, лица со телесна/физичка попреченост и лица со комбинирани попречености.

Услугата е достапна за барателите на азил, странски државјани со дозвола за привремен или постојан престој во РСМ, лица без државјанство кои законски престојуваат во РСМ, како и лица без лична документација.

Кон советувалиштето може да се пристапи преку: (1) воспоставување телефонски контакт преку следниот телефон 02 3200 007; (2) воспоставување контакт преку следната електронска адреса: [inforpsc@hera.org.mk](mailto:inforpsc@hera.org.mk) (3) преку директна посета на улица Костурски Херои 50, Скопје (4) со упатување од соодветна институција или организација која обезбедува услуги за жртви на насилство врз жени; (5) со судско решение за привремена мерка за заштита - задолжително советување за сторители. Советувалиштето работи секој работен ден од 09.00 до 19.00 часот.

## 6.5. СЕРВИСИ ЗА БЕСПЛАТНА ПРАВНА ПОМОШ

**Здружението за еманципација, солидарност и еднаквост на жените – ЕСЕ е здружение на граѓани со седиште во Скопје. Здружението обезбедува бесплатна правна помош за жртви на семејно насилство и жртви на интимно партнерско насилство преку Центарот за правна помош (ЦПП) и интернет платформата „Побарај совет“.**

**Центарот за правна помош** ги обезбедува следните услуги: обезбедување на бесплатни правни совети и подготовка на писмени поднесоци, упатување во други институции, помош при воспоставување контакти со други институции, придружување во институции и застапување во суд.

Услугата е достапна за сите граѓани во државата, без оглед на возраста и полот/родовиот идентитет на жртвата. Услугата се обезбедува на македонски јазик. Исто така услугата е достапна за баратели на азил, странски државјани со дозвола за привремен или постојан престој во РСМ, лица без државјанство кои законски престојуваат во РСМ и лица без лична документација. Услугата е достапна за жртви кои злоупотребуваат наркотици и жртви кои имаат проблеми со менталното здравје.

- **Центарот за бесплатна правна помош** работи секој работен ден од 08.00 до 16.00 часот. Кон сервисот може да се пристапи на следните начини: (1) со лично доаѓање во просториите на здружението, на ул. Максим Горки, бр.20 1/1-4, Скопје; (2) преку воспоставување контакт на следните телефони: 02 3117 866 и 071 266 101; (3) со упатувања од други институции (Центар за социјална работа, полиција, здравствена ин-

ституција) или други здруженија на граѓани даватели на услуги за жртви на семејно насилство и интимно партнерско насилство.

**Интернет платформата „Побарај совет“** обезбедува он-лајн информации и правни услуги за жените кои претрепеле семејно насилство. Интерактивната платформа овозможува, преку едноставна регистрација со корисничко име и е-мејл на [www.robarajsovet.mk](http://www.robarajsovet.mk), жените кои претрепеле семејно насилство да постават прашање со цел да добијат правни совети за користењето на законските механизми за заштита од семејно насилство и разрешување на правните проблеми поврзани со насилството, како што се: кривичните и граѓанските судски постапки за заштита од семејно насилство, развод на брак, старателство, издршка, имотни спорови и др.

**ЕХО Едукативно хуманитарна организација е здружение на граѓани со седиште во Штип. Здружението обезбедува бесплатна правна помош, вклучително и за жртви на насилство врз жени и семејно насилство.**

Здружението ги обезбедува следните услуги: упатување во други институции, помош при воспоставување контакти со други институции, придружување во институции, примарна правна помош, како и секундарна правна помош и застапување во суд (преку воспоставена соработка со надворешни адвокати).

Услугата е пред се достапна за жители на Источниот и Југоисточниот плански регион, но и за сите граѓани во државата. Услугата се обезбедува на македонски, бошњачки и српски јазик. Услугата се обезбедува без оглед на возраста и полот/родовиот идентитет на жртвата. Исто така услугата е достапна за баратели на азил, странски државјани со дозвола за привремен или постојан престој во РСМ, лица без државјанство кои законски престојуваат во РСМ и лица без лична документација. Услугата е достапна за лица со телесна/физичка попреченост, интелектуална попреченост, лица со проблеми во менталното здравје, како и лица кои злоупотребуваат наркотици.

Сервисот за бесплатна правна помош работи секој работен ден од 10.00 до 16.00 часот, но за итни случаи е достапен во секое време.

Кон сервисот може да се пристапи на следните начини: (1) со лично доаѓање во просториите на здружението, на ул. Христијан Карпош бр.6/4 во Штип (2) преку воспоставување контакт на следните телефони: 032 384 143; 070 831 143; 070 228 282 (3) преку воспоставување контакт на следната електронска адреса [ed\\_hum\\_eho@yahoo.com](mailto:ed_hum_eho@yahoo.com); (4) воспоставување контакт на социјални медиуми ECHO Educational Humanitarian Organization (5) со упатувања од други институции (Центар за социјална работа, полиција, здравствена институција) или други здруженија на граѓани даватели на услуги за жртви на насилство врз жени и семејно насилство.

**Здружението Женски форум Тетово, со седиште во Тетово, обезбедува бесплатна правна помош на жртви на насилство врз жени, со фокус на жртви на семејно насилство.**

Во рамки на сервисот за бесплатна правна помош се обезбедуваат следните услуги: упатување во други институции, помош при воспоставување контакти со други институции, придружување во институции, примарна правна помош, како и секундарна правна помош и застапување во суд (во соработка со надворешни соработници адвокати). Услугите се обезбедуваат на македонски и албански јазик. Услугата воглавно е достапна за жртви од Полошкиот регион. Услугата може да ја добијат лица со телесна/физичка попреченост, интелектуална попреченост, лица кои имаат проблеми во менталното здравје, како и лица кои злоупотребуваат наркотици. Услугата е достапна за брателите на азил, странски државјани со дозвола за привремен или постојан престој во РСМ, лица без државјанство кои законски престојуваат во РСМ, како и лица без лична документација. Услугата се обезбедува без оглед на возраста и полот/родовиот идентитет.

Кон сервисот може да се пристапи на следните начини: (1) со лично доаѓање во просториите на Центарот за бесплатна правна помош на ул. Илинденска бб (поранешна Стоковна куќа Интерпромет) во Тетово, (2) со воспоставување контакт на следниот телефон: 044 34 34 10 или воспоставување контакт на следната мејл адреса [info@forumi.org.mk](mailto:info@forumi.org.mk);

**Македонското здружение на млади правници (МЗМП) е здружение на граѓани, со седиште во Скопје, кое обезбедува бесплатна правна помош, вклучително и за жртви на насилство и семејното насилство.**

Во рамки на сервисот за бесплатна правна помош се обезбедуваат следните услуги: упатување во други институции, помош при воспоставување контакти со други институции, придружување во институции, примарна правна помош, секундарна правна помош како и застапување во суд. Застапувањето во граѓанска и управна постапка се врши во согласност со Законот за бесплатна правна помош, а застапувањето во кривична постапка се покрива преку тековни проекти.

Услугата е достапна за жртви од целата територија на државата, а се обезбедува на македонски јазик. Услугата се обезбедува без оглед на возраста и полот/родовиот идентитет на жртвата.

Услугата е достапна за лица со телесна/физичка попреченост, интелектуална попреченост, оштетување на вид и слепило, оштетување на слух и глувост, како и лица со проблеми во менталното здравје и лица кои злоупотребуваат наркотици. Исто така услугата е достапна за странски државјани со дозвола за привремен или постојан престој во РСМ и лица без државјанство кои законски престојуваат во РСМ.

Кон сервисот може да се пристапи преку телефонските броеви 02 3220 870 и 075 235 837. Правен совет исто така жртвата може да добие и преку поставување анонимно прашање на платформата [www.pristapdopravda.mk](http://www.pristapdopravda.mk) или преку следните електронски адреси: [contact@myla.org.mk](mailto:contact@myla.org.mk) или [info.na@sos.org.mk](mailto:info.na@sos.org.mk) како и со упатувања од други институции или други здруженија на граѓани кои се даватели на услуги за жртви на насилство врз жени и семејно насилство. Сервисот работи секој работен ден од 08.30 до 16.30 часот.

**Здружението Националниот ромски центар (НРЦ), со седиште во Куманово, обезбедува бесплатна правна помош, вклучително и за жртви на насилство врз жени и семејно насилство.**

- Во рамки на сервисот за бесплатна правна помош се обезбедуваат следните услуги: упатување во други институции, примарна правна помош, правна помош при комплетирање на барање за секундарна правна помош.
- Услугата е во главно достапна во следните општини: Куманово, Старо Нагоричани, Липково, Велес, Кичево, Штип, Кочани и Прилеп, но и за сите граѓани во државата, а се обезбедува на македонски и ромски јазик. Услугата се обезбедува без оглед на возраста и полот/родовиот идентитет на жртвата. Услугата е достапна за лица со телесна/физичка попреченост, интелектуална попреченост, оштетување на слух и глувост, како и лица со проблеми во менталното здравје и лица кои злоупотребуваат наркотици. Исто така услугата е достапна за баратели на азил, странски државјани со дозвола за привремен или постојан престој во РСМ, лица без државјанство кои законски престојуваат во РСМ и лица без лична документација.
- Кон сервисот може да се пристапи на следните начини: (1) со лично доаѓање во просториите на Националниот ромски центар, на ул. Доне Божинов 11/5 во Куманово (2) со воспоставување контакт на следниот телефон: 031 427 558; (3) воспоставување контакт на следниот мејл: [info@nationalromacentrum.org](mailto:info@nationalromacentrum.org) или со упатувања од други институции (Центар за социјална работа, полиција, здравствена институција) или други здруженија на граѓани даватели на услуги за жртви на насилство врз жени и семејно насилство.

**Хелсиншкиот комитет за човекови права на Република Македонија е здружение на граѓани, со седиште во Скопје, кое обезбедува бесплатна правна помош, вклучително и за жртви на насилство врз жени и семејно насилство.**

Во рамки на сервисот за бесплатна правна помош се обезбедуваат следните услуги: примарна правна помош која се состои од обезбедување на правни совети и информации, упатување во други институции, помош при воспоставување контакти со дру-

ги институции, придружување во институции и помош при составувања на барања за бесплатна секундарна правна помош.

Услугата е достапна за сите граѓани во државата. Услугата е достапна за лица со телесна/физичка попреченост, интелектуална попреченост, оштетување на вид и слепо, оштетување на слух и глувост, како и лица со проблеми во менталното здравје и лица кои злоупотребуваат наркотици. Исто така услугата е достапна за баратели на азил, странски државјани со дозвола за привремен или постојан престој во РСМ, лица без државјанство кои законски престојуваат во РСМ и лица без лична документација.

Кон сервисот може да се пристапи на следните начини: (1) со воспоставување контакт на следните телефонски броеви: 072 278 436, 02 3119 073 или преку бесплатниот телефонски број 0800 44 222; (2) воспоставување контакт на следната електронска адреса: helkom@mhc.org.mk; (3) пополнување барање за бесплатна правна помош на веб страната <https://mhc.org.mk/baranje-za-besplatna-pravna-pomosh/>; (4) преку упатувања од други институции (Центар за социјална работа, полиција, здравствена институција) или други здруженија на граѓани даватели на услуги за жртви на насилство врз жени и семејно насилство.

## 6.6. ЦЕНТРИ ЗА УПАТУВАЊЕ НА ЖРТВИ НА СЕКСУАЛНО НАСИЛСТВО

Во рамки на Министерството за здравство се воспоставени сервиси за жртви на сексуално насилство.

**Центрите за упатување на жртви на сексуално насилство обезбедуваат услуги за сите жртви на сексуално насилство и силување, без разлика на полот/ родовиот идентитет и возраста.** Во РСМ функционираат три центри за упатување на жртви на сексуално насилство во Скопје, Тетово и Куманово во рамки на:

1. Универзитетска клиника за гинекологија и акушерство во Скопје (ул. Водњанска бр. 17, Скопје);
2. Клиничката болница - Тетово (ул. Мемет Паше Дерала, бр. 16, Тетово);
3. Општа болница Куманово (ул. 11 Октомври бб, Куманово).

Жртвата на сексуално насилство може да побара помош, така што ќе дојде во здравствената установа сама, со придружба на лице од доверба, со претставници на полиција, центри за социјална работа или невладини организации кои обезбедуваат услуги на жртви на насилство.

Услугите во центарот се достапни 24/7, а жртвата во овие Центри може да се задржи до 72 часа. Постапката се заснова врз почитување на принципот на доверливост и сите постапки се преземаат со дадена претходна информирана согласност на жртвата.

Во Центрите се постапува согласно СОП донесени на Влада.

Центарот обезбедува медицински и форензичкиот преглед за жртвата на сексуално насилство. Потоа, Центарот овозможува, на едно место, да се земе исказ од жртвата и таа да добие прва медицински помош, психо-социјално советување, психо – социјална интервенција, како и помош при воспоставување контакти со други институции. Но услугите на Центарот можат да бидат достапни и на останатите јазици кои се говорат во РСМ. Услугите се достапни за лица со телесна/физичка попреченост.

Барателите на азил, странски државјани со дозвола за привремен или постојан престој во РСМ, лицата без државјанство кои законски престојуваат во РСМ и лица без лична документација можат да пристапат кон Центрите.

## 7. БИБЛИОГРАФИЈА

- Центар за истражување и креирање политики, Македонско женско лоби (2019), Анализа на потребите од усогласување на Кривичниот законик со Истанбулската конвенција во Република Северна Македонија (автори: Ристеска М., Цеков А.)
- Конвенција за елиминација на сите форми на дискриминација врз жените
- Конвенција на Советот на Европа за спречување и борба против насилството врз жените и домашното насилството (Истанбулска конвенција)
- Кривичен законик („Службен весник на Република Македонија“ бр. 37/96, 80/99, 4/2002, 43/2003, 19/2004, 81/2005, 60/06, 73/06, 7/08, 139/08, 114/09, 51/11, 135/11, 185/11, 142/12, 166/12, 55/13, 82/13, 14/14, 27/14, 28/14, 115/14, 132/14, 160/14, 199/2014, 196/2015, 226/2015, 97/2017)
- Liz Kelly, Roddick Chair on Violence Against Women, London Metropolitan University (2018), Mapping support services for victims of violence against women in line with the Istanbul Convention standards, Strasbourg
- Национална мрежа против насилство врз жените и семејно насилство – Глас против насилство (2018), Анализа на случаите на фемициди - убиства на жени во Република Македонија (авторка Димушевска Е.)
- Национална мрежа против насилство врз жените и семејно насилство - Глас против насилство (2016) Извештај од мониторингот на спроведувањето на Законот за превенција, спречување и заштита од семејно насилство, (авторка: Чаловска-Димовска Н.)
- Национална мрежа против насилство врз жените и семејно насилство - Глас против насилство (2016), Мапирање на достапните услуги за жени жртви на насилство во Република Македонија (авторки: Димушевска Е., Шкријељ С.)
- Национална мрежа против насилство врз жените и семејно насилство - Глас против насилство (2019), Родовиот аспект и жртвите на родово базираното и семејното насилство во Законот за социјална заштита на Република Северна Македонија
- ОБСЕ (2018), Истражување спроведено од ОБСЕ за насилството врз жените во Северна Македонија, Благосостојбата и безбедноста на жените
- Појаснителен извештај на Конвенцијата на Советот на Европа за спречување и борба против насилство врз жените и домашното насилство
- Сојуз-Национален совет за родова рамноправност (2014), Базична студија: Анализа на усогласеноста на законодавството на Република Македонија со Конвенцијата на Советот на Европа за спречување и борба против насилството врз жените и домашното насилство-Истанбулска конвенција, (автори: Мирчева С., Гогов Б.), Скопје
- United Nations (2006) Secretary-General's In-depth Study on Violence Against Women A/61/122/Add.1
- WHO (2013), Global and Regional Estimates of Violence against Women
- Закон за бесплатна правна помош („Службен весник на Република Северна Македонија“ број 101/19)

- Законот за превенција, спречување и заштита од семејно насилство („Службен весник на Република Македонија“ број 138/14, 33/15, 150/15)
- Закон за социјална заштита („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 104/19)
- Здружение на граѓани Акција Здруженска Скопје, Здружение за еманципација, солидарност и еднаквост на жените на РМ – ЕСЕ (2008), Водич за постапување на професионалните структури при заштита од семејно насилство (авторки Савовска М., Гелевска М., Велковска С.)

#### **Веб-страници**

- <https://www.ohchr.org/en/hrbodies/cedaw/pages/gr35.aspx>
- <http://www.mtsp.gov.mk/prijavi-semejno-nasilstvo.nspх>

## АНЕКС 1

### Прашалник за СОС линија за жртви на насилство врз жени и семејно насилство

СОС линијата обезбедува услуги за:	
Жртви на семејно насилство	
Жртви на интимно партнерско насилство	
Жртви на силување или сексуален напад	
Жртви на демнење	
Жртви на кривични дела во име на таканаречената „чест“	
Жртви на женско генитално осакатување	
Жртви на присилен брак	
Жртви на сексуално вознемирување	
Жртви на трговија со луѓе заради сексуална експлоатација	

Забелешка:

-----

Услугата е достапна за:	
Стари лица над 65 години	
Полнолетни лица	
Деца под 18 години	

Забелешка:

-----

Услугите е достапна за:	
Пол	
Женски	
Машки	
Друго	
Род	
Женски	
Машки	
Друго	

Забелешка:

-----

Услугата е достапна 24/7	Да	Не

Забелешка:

-----



Услугата е достапна на следните јазици:	
Македонски	
Албански	
Турски	
Ромски	
Бошњачки	
Српски	

Забелешка:

-----

Услугата е достапна:	
На територијата на целата држава	
На територијата на определен регион	
На територијата на една или повеќе општини	

Забелешка:

-----

Услугата е бесплатна	Да	Не

Забелешка:

-----

Услугата е анонимна	Да	Не

Забелешка:

-----

СОС линијата ги обезбедува следните услуги	
Правно информирање	
Советување преку телефон	
Упатување во институции	
Помош при воспоставување контакти со други институции	
Пријавување на случајот во полиција, ЦСР, здравство, јавен обвинител со дадена согласност од жртвата	

Забелешка:

-----

## АНЕКС 2

### Прашалник за кризен центар за жртви на насилство врз жени и семејно насилство

Кризниот центар обезбедува услуги за:	
Жртви на семејно насилство	
Жртви на интимно партнерско насилство	
Жртви на силување или сексуален напад	
Жртви на демнење	
Жртви на кривични дела во име на таканаречената „чест“	
Жртви на женско генитално осакатување	
Жртви на присилен брак	
Жртви на сексуално вознемирување	
Жртви на трговија со луѓе заради сексуална експлоатација	

Забелешка:

-----

Кризниот центар ги обезбедува следните услуги:	
Сместување	
Храна, облека	
Хигиенски производи	
Лекови	
Финансиска поддршка	
Индивидуално советување за возрасни	
Психо-социјална интервенција за возрасни	
Психо-социјален третман за возрасни	
Терапевтски третман	
Индивидуално советување за деца	
Психо-социјална интервенција за деца	
Психо-социјален третман за деца	
Терапевтски третман	
Упатување во институции	
Помош при воспоставување контакти со други институции	
Придружување во институции	
Примарна правна помош	
Секундарна правна помош	
Застапување пред суд и други органи преку адвокат	

Помош при вработување	
Совети поврзани со право на домување	

Забелешка:

-----

**Како може да се пристапи кон кризниот центар?**

-----

-----

-----

<b>Услугата е достапна за:</b>	
Стари лица над 65 години	
Полнолетни лица	
Деца под 18 години	

Забелешка:

-----

<b>Услугите е достапна за:</b>	
Пол	
Женски	
Машки	
Друго	
Род	
Женски	
Машки	
Друго	

Забелешка:

-----

<b>Дали се применуваат одредени ограничувања поврзани со момчињата?</b>	<b>Да</b>	<b>Не</b>

**Ако одговорот е да, каков вид ограничувања се применуваат?**

-----

-----

-----

Услугата е достапна 24/7	Да	Не

Забелешка:

-----

Услугата се обезбедува за период од:	
0 – 24 часа	
24 – 48 часа	
Повеќе од 48 часа	

Услугата е достапна на следните јазици:	
Македонски	
Албански	
Турски	
Ромски	
Бошњачки	
Српски	

Забелешка:

-----

Услугата е достапна за:	
Лица со интелектуална попреченост	
Лица со оштетување на вид и слепило	
Лица со оштетување на слух и глувост	
Лице со телесна/физичка попреченост	
Лица со комбинирани попречености	
Лица со проблеми во менталното здравје	

Забелешка:

-----

Услугата е достапна:	
За жртви од територијата на целата држава	
За жртви од територијата на определен регион	
За жртви од територијата на една или повеќе општини	

Забелешка:

-----

Услугата е бесплатна	Да	Не

Забелешка:

-----

Дали кризниот центар ги има следниве ограничувања за пристап?	
На жртвата мора да ѝ е изречена мерка за заштита	
Жртвата треба да има статус на жртва преку формални процедури	
Жители само на одредени географски локации можат да ја користат услугата	
Жртвата треба да е државјанин на РСМ	
Жртвата злоупотребува наркотици	
Жртвата има проблеми со менталното здравје	

	Да	Не
Дали барателите на азил можат да пристапат до кризниот центар?		
Дали странски државјани со дозвола за привремен или постојан престој во РСМ можат да пристапат до кризниот центар?		
Дали лица без државјанство кои законски престојуваат во РСМ можат да пристапат до кризниот центар?		
Дали лица без лична документација можат да пристапат до кризниот центар?		

Со колку семејни места располага кризниот центар?

-----

-----

-----

## АНЕКС 3

Прашалник за засолниште за жртви на насилство врз жени и семејно насилство  
(и жртви на трговија со луѓе)

Засолништето обезбедува услуги за:	
Жртви на семејно насилство	
Жртви на интимно партнерско насилство	
Жртви на силување или сексуален напад	
Жртви на демнење	
Жртви на кривични дела во име на таканаречената „чест“	
Жртви на женско генитално осакатување	
Жртви на присилен брак	
Жртви на сексуално вознемирување	
Жртви на трговија со луѓе заради сексуална експлоатација	

Забелешка:

-----

Засолништето ги обезбедува следните услуги:	
Сместување	
Храна, облека	
Хигиенски производи	
Лекови	
Финансиска поддршка	
Индивидуално советување	
Психо-социјална интервенција	
Психо-социјален третман	
Терапевтски третман	
Индивидуално советување за деца	
Психо-социјална интервенција за деца	
Психо-социјален третман за деца	
Терапевтски третман	
Упатување во институции	
Помош при воспоставување контакти со други институции	
Придружување во институции	
Примарна правна помош	

Секундарна правна помош	
Застапување пред суд и други органи преку адвокат	
Помош при вработување	
Совети поврзани со право на домување	

Забелешка:

-----

**Како може да се пристапи кон засолништето?**

-----

-----

-----

Услугата е достапна за:	
Стари лица над 65 години	
Полнолетни лица	
Деца под 18 години	

Забелешка:

-----

Услугите е достапна за:	
Пол	
Женски	
Машки	
Друго	
Род	
Женски	
Машки	
Друго	

Забелешка:

-----

Дали се применуваат одредени ограничувања поврзани со момчињата?	Да	Не

Ако одговорот е да, каков вид ограничувања се применуваат?

-----

-----

-----

Услугата е достапна 24/7	Да	Не

Забелешка:

---

Услугата се обезбедува за период од:	
До 1 месец	
До 3 месеци	
Од 3 до 6 месеци	
Од 7 до 12 месеци	
Повеќе од 12 месеци	
Без ограничување	

Услугата е достапна на следните јазици:	
Македонски	
Албански	
Турски	
Ромски	
Бошњачки	
Српски	

Забелешка:

---

Услугата е достапна за:	
Лица со интелектуална попреченост	
Лица со оштетување на вид и слепило	
Лица со оштетување на слух и глувост	
Лице со телесна/физичка попреченост	
Лица со комбинирани попречености	
Лица со проблеми во менталното здравје	

Забелешка:

---

Услугата е достапна:	
За жртви од територијата на целата држава	
За жртви од територијата на определен регион	
За жртви од територијата на една или повеќе општини	



Забелешка:

---

Услугата е бесплатна	Да	Не

Забелешка:

---

Дали засолништето ги има следниве ограничувања за пристап?	
На жртвата мора да ѝ е изречена мерка за заштита	
Жртвата треба да има статус на жртва преку формални процедури	
Жители само на одредени географски локации можат да ја користат услугата	
Жртвата треба да е државјанин на РСМ	
Жртвата злоупотребува наркотици	
Жртвата има проблеми со менталното здравје	

	Да	Не
Дали барателите на азил можат да пристапат до засолништето?		
Дали странски државјани со дозвола за привремен или постојан престој во РСМ можат да пристапат до засолништето?		
Дали лица без државјанство кои законски престојуваат во РСМ можат да пристапат до засолништето?		
Дали лица без лична документација можат да пристапат до засолништето?		

Со колку семејни места располага засолништето?

---

---

---

## АНЕКС 4

### Прашалник за советувајште за жртви на насилство врз жени и семејно насилство

Совалиштето обезбедува услуги за:	
Жртви на семејно насилство	
Жртви на интимно партнерско насилство	
Жртви на силување или сексуален напад	
Жртви на демнење	
Жртви на кривични дела во име на таканаречената „чест“	
Жртви на женско генитално осакатување	
Жртви на присилен брак	
Жртви на сексуално вознемирување	
Жртви на трговија со луѓе заради сексуална експлоатација	

Забелешка:

-----

Советувалиштето ги обезбедува следните услуги:	
Индивидуално советување	
Психо-социјална интервенција	
Психо-социјален третман	
Терапевтски третман	
Индивидуално советување за деца	
Психо-социјална интервенција за деца	
Психо-социјален третман за деца	
Терапевтски третман	
Упатување во институции	
Помош при воспоставување контакти со други институции	
Придружување во институции	
Примарна правна помош	
Секундарна правна помош	
Застапување пред суд и други органи преку адвокат	
Помош при вработување	
Совети поврзани со право на домување	

Забелешка:

---

**Како може да се пристапи кон советувањето?**

---

---

---

Услугата е достапна за:	
Стари лица над 65 години	
Полнолетни лица	
Деца под 18 години	

Забелешка:

---

Услугите е достапна за:	
Пол	
Женски	
Машки	
Друго	
Род	
Женски	
Машки	
Друго	

Забелешка:

---

Услугата се обезбедува за период од:	
До 1 месец	
До 3 месеци	
Од 3 до 6 месеци	
Од 7 до 12 месеци	
Повеќе од 12 месеци	
Без ограничување	

Услугата е достапна на следните јазици:	
Македонски	
Албански	
Турски	
Ромски	
Бошњачки	
Српски	

Забелешка:

-----

Услугата е достапна за:	
Лица со интелектуална попреченост	
Лица со оштетување на вид и слепило	
Лица со оштетување на слух и глувост	
Лице со телесна/физичка попреченост	
Лица со комбинирани попречености	
Лица со проблеми во менталното здравје	

Забелешка:

-----

Услугата е достапна:	
За жртви од територијата на целата држава	
За жртви од територијата на определен регион	
За жртви од територијата на една или повеќе општини	

Забелешка:

-----

Услугата е бесплатна	Да	Не

Забелешка:

-----

Дали советувалиштето ги има следниве ограничувања за пристап?	
На жртвата мора да ѝ е изречена мерка за заштита	
Жртвата треба да има статус на жртва преку формални процедури	
Жители само на одредени географски локации можат да ја користат услугата	
Жртвата треба да е државјанин на РСМ	
Жртвата злоупотребува наркотици	
Жртвата има проблеми со менталното здравје	

	Да	Не
Дали барателите на азил можат да пристапат до советувалиштето?		
Дали странски државјани со дозвола за привремен или постојан престој во РСМ можат да пристапат до советувалиштето?		
Дали лица без државјанство кои законски престојуваат во РСМ можат да пристапат до советувалиштето?		
Дали лица без лична документација можат да пристапат до советувалиштето?		

## АНЕКС 5

### Прашалник за сервис за бесплатна правна помош за жртви на насилство врз жени и семејно насилство

Сервисот за бесплатна правна помош обезбедува услуги за:	
Жртви на семејно насилство	
Жртви на интимно партнерско насилство	
Жртви на силување или сексуален напад	
Жртви на демнење	
Жртви на кривични дела во име на таканаречената „чест“	
Жртви на женско генитално осакатување	
Жртви на присилен брак	
Жртви на сексуално вознемирување	
Жртви на трговија со луѓе заради сексуална експлоатација	

Забелешка:

-----

Сервисот ги обезбедува следните услуги:	
Упатување во други институции	
Помош при воспоставување контакти со други институции	
Придружување во институции	
Примарна правна помош	
Секундарна правна помош	
Застапување во суд	

Забелешка:

-----

Како може да се пристапи кон сервисот?

-----

-----

-----

Услугите е достапна за:	
Пол	
Женски	
Машки	
Друго	
Род	
Женски	

Машки	
Друго	

Забелешка:

-----

Услугата е достапна 24/7	Да	Не

Услугата е достапна на следните јазици:	
Македонски	
Албански	
Турски	
Ромски	
Бошњачки	
Српски	

Забелешка:

-----

Услугата е достапна за:	
Лица со интелектуална попреченост	
Лица со оштетување на вид и слепило	
Лица со оштетување на слух и глувост	
Лице со телесна/физичка попреченост	
Лица со комбинирани попречености	
Лица со проблеми во менталното здравје	

Забелешка:

-----

Услугата е достапна:	
За жртви од територијата на целата држава	
За жртви од територијата на определен регион	
За жртви од територијата на една или повеќе општини	

Забелешка:

-----

Услугата е бесплатна	Да	Не

Забелешка:

-----

	Да	Не
Дали барателите на азил можат да пристапат до сервисот за бесплатна правна помош?		
Дали странски државјани со дозвола за привремен или постојан престој во РСМ можат да пристапат до сервисот за бесплатна правна помош?		
Дали лица без државјанство кои законски престојуваат во РСМ можат да пристапат до сервисот за бесплатна правна помош?		
Дали лица без лична документација можат да пристапат до сервисот за бесплатна правна помош?		

Дали сервисот ги има следниве ограничувања за пристап?	
На жртвата мора да ѝ е изречена мерка за заштита	
Жртвата треба да има статус на жртва преку формални процедури	
Жители само на одредени географски локации можат да ја користат услугата	
Жртвата треба да е државјанин на РСМ	
Жртвата злоупотребува наркотици	
Жртвата има проблеми со менталното здравје	



## АНЕКС 6

### Прашалник за центар за упатување на жртви на сексуално насилство

Центарот обезбедува услуги за:	
Жртви на семејно насилство	
Жртви на интимно партнерско насилство	
Жртви на силување или сексуален напад	
Жртви на демнење	
Жртви на кривични дела во име на таканаречената „чест“	
Жртви на женско генитално осакатување	
Жртви на присилен брак	
Жртви на сексуално вознемирување	
Жртви на трговија со луѓе заради сексуална експлоатација	

Забелешка:

-----

Како може да се пристапи кон Центарот за упатување на жртви на сексуално насилство?

-----

-----

-----

Центарот ги обезбедува следните услуги:	
Форензички прегледи	
Психо-социјално советување	
Психо – социјална интервенција	
Помош при воспоставување контакти со други институции и организации кои обезбедуваат психо – социјален третман	
Помош при воспоставување контакти со други институции кои обезбедуваат примарна правна помош	
Помош при воспоставување контакти со други институции кои обезбедуваат секундарна правна помош	
Помош при воспоставување контакти со други институции кои обезбедуваат застапување во суд	
Придружување во институции	

Забелешка:

-----

Услугата е достапна за:	
Стари лица над 65 години	
Полнолетни лица	
Деца под 18 години	

Забелешка:

---

Услугите е достапна за:	
Пол	
Женски	
Машки	
Друго	

Забелешка:

---

Услугата е достапна 24/7	Да	Не

Забелешка:

---

Услугата е достапна на следните јазици:	
Македонски	
Албански	
Турски	
Ромски	
Бошњачки	
Српски	

Забелешка:

---

Услугата е достапна за:	
Лица со интелектуална попреченост	
Лица со оштетување на вид и слепило	
Лица со оштетување на слух и глувост	
Лице со телесна/физичка попреченост	
Лица со комбинирани попречености	
Лица со проблеми во менталното здравје	

Забелешка:

---

Услугата е достапна:	
За жртви од територијата на целата држава	
За жртви од територијата на определен регион	
За жртви од територијата на една или повеќе општини	

Забелешка:

---

Услугата е бесплатна	Да	Не

Забелешка:

---

	Да	Не
Постапката се заснова врз почитување на принципот на доверливост?		
Сите постапки се преземаат со дадена претходна информирана согласност на жртвата?		

	Да	Не
Дали барателите на азил можат да пристапат до Центарот?		
Дали странски државјани со дозвола за привремен или постојан престој во РСМ можат да пристапат до Центарот?		
Дали лица без државјанство кои законски престојуваат во РСМ можат да пристапат до Центарот?		
Дали лица без лична документација можат да пристапат до Центарот?		

## АНЕКС 7

### Прашалник за засолниште за жртви на сексуално насилство

Засолништето обезбедува услуги за:	
Жртви на сексуален напад	
Жртви на силување	
Жртви на трговија со луѓе заради сексуална експлоатација	
Сексуална злоупотреба	
Сексуална злоупотреба на дете	
Сексуално насилство како тактика на војување и тортура	

Забелешка:

-----

Засолништето ги обезбедува следните услуги:	
Сместување	
Храна, облека	
Хигиенски производи	
Лекови	
Финансиска поддршка	
Индивидуално советување	
Психо-социјална интервенција	
Психо-социјален третман	
Терапевтски третман	
Индивидуално советување за деца	
Психо-социјална интервенција за деца	
Психо-социјален третман за деца	
Терапевтски третман	
Упатување во институции	
Помош при воспоставување контакти со други институции	
Придружување во институции	
Примарна правна помош	
Секундарна правна помош	
Застапување пред суд и други органи преку адвокат	
Помош при вработување	

Совети поврзани со право на домување	

**Како може да се пристапи кон засолништето?**

-----

-----

-----

Забелешка:

-----

Услугата е достапна за:	
Стари лица над 65 години	
Полнолетни лица	
Деца под 18 години	

Забелешка:

-----

Услугите е достапна за:	
Пол	
Женски	
Машки	
Друго	
Род	
Женски	
Машки	
Друго	

Забелешка:

-----

Дали се применуваат одредени ограничувања поврзани со момчињата?	Да	Не

**Ако одговорот е да, каков вид ограничувања се применуваат?**

-----

-----

-----

Услугата е достапна 24/7	Да	Не

Забелешка:

---

Услугата се обезбедува за период од:	
До 1 месец	
До 3 месеци	
Од 3 до 6 месеци	
Од 7 до 12 месеци	
Повеќе од 12 месеци	
Без ограничување	

Услугата е достапна на следните јазици:	
Македонски	
Албански	
Турски	
Ромски	
Бошњачки	
Српски	

Забелешка:

---

Услугата е достапна за:	
Лица со интелектуална попреченост	
Лица со оштетување на вид и слепило	
Лица со оштетување на слух и глувост	
Лице со телесна/физичка попреченост	
Лица со комбинирани попречености	
Лица со проблеми во менталното здравје	

Забелешка:

---

Услугата е достапна:	
За жртви од територијата на целата држава	
За жртви од територијата на определен регион	
За жртви од територијата на една или повеќе општини	

Забелешка:

---

Услугата е бесплатна	Да	Не

Забелешка:

---

Дали засолништето ги има следниве ограничувања за пристап?	
На жртвата мора да ѝ е изречена мерка за заштита	
Жртвата треба да има статус на жртва преку формални процедури	
Жители само на одредени географски локации можат да ја користат услугата	
Жртвата треба да е државјанин на РСМ	
Жртвата злоупотребува наркотици	
Жртвата има проблеми со менталното здравје	

	Да	Не
Дали барателите на азил можат да пристапат до засолништето?		
Дали странски државјани со дозвола за привремен или постојан престој во РСМ можат да пристапат до засолништето?		
Дали лица без државјанство кои законски престојуваат во РСМ можат да пристапат до засолништето?		
Дали лица без лична документација можат да пристапат до засолништето?		

Со колку семејни места располага засолништето?

---

---

---

## АНЕКС 8

### Прашалник за СОС линија за жртви на трговија со луѓе

СОС линијата обезбедува услуги за:	
Жртви на семејно насилство	
Жртви на интимно партнерско насилство	
Жртви на силување или сексуален напад	
Жртви на демнење	
Жртви на кривични дела во име на таканаречената „чест“	
Жртви на женско генитално осакатување	
Жртви на присилен брак	
Жртви на сексуално вознемирување	
Жртви на трговија со луѓе заради сексуална експлоатација	

Забелешка:

-----

Услугата е достапна за:	
Стари лица над 65 години	
Полнолетни лица	
Деца под 18 години	

Забелешка:

-----

Услугите е достапна за:	
Пол	
Женски	
Машки	
Друго	
Род	
Женски	
Машки	
Друго	

Забелешка:

-----

Услугата е достапна 24/7	Да	Не

Забелешка:

-----



Услугата е достапна на следните јазици:	
Македонски	
Албански	
Турски	
Ромски	
Бошњачки	
Српски	

Забелешка:

-----

Услугата е достапна:	
На територијата на целата држава	
На територијата на определен регион	
На територијата на една или повеќе општини	

Забелешка:

-----

Услугата е бесплатна	Да	Не

Забелешка:

-----

Услугата е анонимна	Да	Не

Забелешка:

-----

СОС линијата ги обезбедува следните услуги	
Правно информирање	
Советување преку телефон	
Помош при воспоставување контакти со други институции	
Информација и асистенција при неволја	
Обезбедување на директен контакт за поддршка и помош на потенцијалните или тргуваните лица и нивните семејства	

Забелешка:

-----



**NRD**  
*15 years*